

vlamingen tussen kadzand en brugge

Heuvels zijn er niet om de eentonigheid te breken van dit land waar eens de zee langs een diepe inham binnenvloeiende, en geen wouden bepalen de kleur van deze vlakte waar de noordenwind zonder hinder overheen kan waaien. Een effen gebied strekt zich uit van Brugge naar de zee. Wijd uiteen staan oude torens met nevel omhangen, en iedere bewoner weet dat deze vlakte niet is zoals een andere.

Het is begonnen met een moerassig landschap onder dikke mist, met eilandjes, stukken duin waar varens op groeiden en geulen waar de schaarse bewoners doorheen voeren. Eeuwen misschien hebben zij gevist en gevaren om hun primitief geluk. Wij stellen het graag voor alsof deze geschiedenislozen in uiteenliggende periodes heen en weer werden gedreven door de telkens weerkerende zee, waar zij onmachtig tegenaan keken omdat zij nog de kracht niet hadden hun eigen kusten op te richten. En in de geheimzinnigheid van dit oude geluk vonden en lieten hen de Romeinen.

Toen drong de zee opnieuw door. Andere geslachten kwamen zich in het land vestigen: de Friezen en de Saksen legden aan langs de zee, en vanuit het binnenland kwam de inzijpeling van Frankische volksstammen. Op terpen en hooggelegen plaatsen bouwden zij hun huizen: zij wierpen dijken op en begonnen met de drooglegging van

stukken grond: zoute schorren waar gras groeide voor de schapen. De wegen waarlangs hun kudden gedreven werden zijn de oudste van het polderland. Hun nederzettingen werden grote hoeven en bij de komst van de zendingen groeiden enkele ervan tot dorpen uit. De nevel rondom de geschiedenis van dit kustvolk is dan reeds fel verdund.

Wie de chronologische kaarten bekijkt van de verschillende doorbraken van de zee en de drooglegging die erop volgde, komt onder de indruk van het groot aantal dijken en kunstmatige waterlopen die het gebied doorkruisen. De drooglegging is in vervlugd tempo en op voortdurend grotere schaal gebeurd. De namen van de grote dijken zijn heden te dage nog algemeen bekend.

Het grootse werk dat de Vlamingen uit de Brugse vlakte ondernomen hadden was tot in verre landen bekend. Want de Vlamingen waren het toch die tussen Kadzand en Brugge de dijk opwierpen waar Dante naar verwijst:

*Quale i Fiamminghi tra Guzzante e Bruggia
Temendo 'l fiotto che in ver lor s' avventa,
Fanno lo schermo, perchè 'l mar si fuggia;...
(Inferno XV, 4)*

De dichter vergelijkt in zijn visioen de dam die de brandende vlakte scheidt van de rivier der tranen met de dijk die de Vlamingen, uit vrees voor de golven, opgeworpen hebben tussen Kadzand en Brugge.

Er kwam een tijd van welvaart waarin deze streek een der zwaartepunten werd van het toenmalige Europa. Erg lang zou het niet duren, maar intussen werden toch in de dorpen van deze vlakte enkele monumenten gebouwd: groots en naar hedendaagse opvattingen zeker buiten verhouding tot het belang van de plaatsen. Damme, Oostkerke, Mude, Dudzele en Lissewege kregen een gedaante die zij grotendeels bleven bewaren. Het was de tijd van het machtige geloof en de hevige volksdevotie die in de jongste eeuw ongemeen verheerlijkt worden, door andere schrijvers echter belachelijk gemaakt en als wreedaardig en bekrompen gedoodverfd. Ook hier zal de waarheid wel los staan van menige polemieek: inmiddels blijven deze oude gebouwen, meermaals beschadigd en gerestaureerd, sterk de belangstelling opeisen en inzonderheid die van de talloze moderne toeristen.

De volledige verzanding van het Zwin was het symptoom van Brugge's ondergang als handelscentrum. In de eeuw van de rampspoed die over de streek kwam heeft men niet steeds de staatkundige oorzaken van dit proces onderscheiden; veelal volstond men met de verzanding van de zeeverbinding en de politieke verantwoordelijkheid des vorsten als oorzaken te vermelden.

Wij betreuren het thans zo slecht ingelicht te zijn over het leven van de gewone streekgenoot in het verleden. Even toch wordt hij vermeld: het waren de boosgeworden boeren van Westkapelle en Ramskapelle die in de tijd van de Hervorming kerken en kloosters aanvielen in de Brugse streek en die als 'kwaadwilligen' zijn bekend. En de gewone streekgenoten zijn het ook die op het einde van de zestiende eeuw bij vele duizenden sterven aan de pest.

Dan wordt het fiere Damme een gewoon dorp, het Zwinstadje Monnikerede verdwijnt van de kaart en zelfs de herinnering eraan sterft weg uit het volksgeheugen; en Mude, eens een vrije stad aan de oever van het Zwin, wordt Sint-Anna-ter-Muiden, een gehuchtje van Sluis, met een afgeknotte toren, een zestal huizen en wat spich-tig gras tussen grote straatkeien.

Het vonnis was voltrokken; de vermaarde Zwinstreek kon haar slaap beginnen.

In de loop van de zeventiende eeuw lagen tal van Hollandse en Spaanse versterkingen in de Zwinstreek verspreid, zodat men hier bezwaarlijk van vrede kon spreken. In de meer zuidelijk gelegen dorpen deed de contra-reformatie haar werk: kerken werden wederopgebouwd, volksdevoties werden kerkelijk opgevangen en geleid en kregen een ongewone heropbloei; feesten werden met luister gevierd. Op het platteland bouwde men grote, witte hoeven, met ruime woonhuizen waarin soms mooie gebeeldhouwde schouwen werden geplaatst.

De versterkingen in de streek van het Zwin hadden tot gevolg dat een deel van het land tot een andere staat zou behoren. Bij het 'maken' van de Belgische-Nederlandse grens volgde men een grillige lijn langs oude forten, natuurlijke kreken en dijken, eertijds opgeworpen in de strijd tegen het water. Sluis en Sint-Anna-ter Muiden werden op Nederlandse grond gebracht.

Vooraleer het zo ver kwam zou de stad Brugge, verder dan ooit van de zee verwijderd, dromen van een nieuwe zeehaven. Het plan van Lanceloot Blondeel van 1546 bleef een hersenschim; de verbinding met Oostende in 1669 gaf de stad geen armslag, en het graven van de Damse vaart in 1811 bood geen uitkomst.

De Zwinvlakte in de winter (foto Fernand Bonneure)

Gedurende de negentiende eeuw hangt over gans de streek het heimwee van Brugge naar de zee; — de bewustwording ook dat op dit stukje grond in al die eeuwen toch wel iets gebeurd is. Albrecht Rodenbach, Pol de Mont en Amaat Vyncke doorliepen het Brugse Noorden... „vindend schier bij elke schrede de kostelijkste herinnering aan Vlaanderens heldentijd!” En Charles de Coster, even vriendelijk voor de hoedanigheden van het Vlaamse volk als baldadig ten aanzien van de geschiedenis, heeft in dezelfde eeuw het huwelijk van de stad Damme met Tijl Uilenspiegel onverbreekbaar bezegeld. Maar bij de eeuwwende moest deze onschuldige romantiek plaats maken voor toeristische industrie die efficiënte schoonheid aan nuttige kennis kwam paren.

Veel ambachtslieden uit de polderdorpen, bakkers, beenhouwers, winkeliers, handelaars en zonen van kleine boeren trokken naar de kust en hadden er na korte jaren een bloeiend bedrijf. Knokke, eertijds een nietig dorpje werd een badstad waar als bij wonder verscheidene kunstschilders inspiratie kwamen zoeken o.m. Alfred Verwee, Theo Van Rysselberghe, Louis Artan, en Franz Courtens. Knokke bloeide op en weldra bleek dat voor Heist, het vroegere vissersdorp, eveneens een betere rol was weggelegd.

Het oude Brugge heeft beseft dat niemand gelukkig is die gedurig achter zijn verleden aangaat. Het zo lang verwachte zeekanaal werd gegraven en Zeebrugge verscheen op de kaart: de gloednieuwe haven aan de Oostkust die het land voor welvaart moest openen. Verderop ligt een wijde mistomhangen vlakte. Het is het Zwin, met zijn merkwaardig vogelpark en zijn paars limoenkruid. Hier zweeft nog de herinnering aan de Middeleeuwen; hier ligt de dood van Brugge. Maar te Zeebrugge roken de fabriekschouwen en loeien de sirenes.

Zeebrugge en het Zwin: twee plaatsen aan de Oostkust met ertussen de scheiding van een ganse wereld.